

- repository.up.ac.za/bitstream/handle/2263/30097/16chapter16.pdf?Sequence=17. Accessed 12 Mar. 2018.
17. Puzule A., and E. Zubule. "Problems of Financial Provision at the Latvian Municipalities in the Tax Policy Context." eltalpykla.vdu.lt/bitstream/handle/1/1156/ISSN2335-8742_2015_T_9_N_2.PG_91-105.pdf?Sequence=1&isallowed=y. Accessed 12 Mar. 2018.
18. "The relationship between district and local municipalities and reporting mechanisms." Salga, www.salga.org.za/Documents/NMMF%202016/Reporting%20between%20Districts%20and%20Locals.pdf. Accessed 12 Mar. 2018.

Рецензенти:

Писаревський І.М. – д.е.н., професор, Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова;

Богдан Н.М. – к.е.н., доцент, Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова.

УДК 336.26

ББК 65.26

Котіна Г.М., Степура М.М., Тіліченко Є.Г.

**МАКРОЕКОНОМІЧНІ ВПЛИВИ НА ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ
УКРАЇНИ: АНАЛІТИЧНИЙ ЗРІЗ**

ДВНЗ "Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана"
Міністерство освіти і науки України,
кафедра фінансів,
пр. Перемоги, 54/1, м. Київ,
03680, Україна,
тел. 0509462942,
0501391353, 0985852720,
e-mail: akotina@ukr.net, mstepura@ukr.net,
yevheniitilichenko@gmail.com

Анотація. Мета статті полягала у дослідженні основних чинників, що зумовлюють просторову структуру та часову зміну обсягу доходів місцевих бюджетів, виділенні основних тенденцій, що спричиняють зміну досліджуваних бюджетних індикаторів, побудові багатофакторної моделі залежності доходів бюджету від інших економічних показників. У статті висвітлено економічне та соціальне значення доходів місцевих бюджетів в аспекті політики децентралізації України. Визначено основні тенденції та фактори, що впливають на величину фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування в Україні. Побудовано багатофакторну модель зміни величини доходів бюджетів під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників. Результати дослідження будуть використані у подальшій роботі в процесі вироблення конкретних пропозицій щодо напрямів підвищення ефективності формування фінансових ресурсів місцевого самоврядування.

Ключові слова: доходи місцевих бюджетів, економіко-математичне моделювання, часові ряди даних, просторові ряди даних, парна лінійна регресія, множинна лінійна регресія, багатофакторна модель доходів бюджетів.

Kotina H. M., Stepura M. M., Tilichenko Ye.H.
**ANALYTICAL SURVEY OF MACROECONOMIC INFLUENCES ON LOCAL
BUDGET REVENUES IN UKRAINE**

Vadym Hetman Kyiv National Economic University
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Department of Finance,
Peremohy av. 54/1, Kyiv,
03680, Ukraine,
tel. 0509462942, 0501391353, 0985852720,
e-mail: akotina@ukr.net, mstepura@ukr.net,
yevheniitilichenko@gmail.com

Abstract. The purpose of the paper was to examine the main factors determining the spatial structure and time dynamics of local budget revenues, highlight the major trends which lead to changes in the considered financial indicators, and construct a multi-factor model of the dependence of budget revenues from other economic indicators. The article highlights the economic and social value of local budget revenues in terms of decentralization and European integration of Ukraine. The main trends and factors which have an influence on the amount of financial resources of local governments in Ukraine are determined. A multi-factor model for variation of budget revenues under the influence of external and internal factors has been constructed. The results of the study will be used in the further work during the process of developing of specific proposals on how to increase the efficiency of exploitation of public financial resources.

Key words: local budget revenues, economic and mathematical modeling, time series of data, spatial data series, pair linear regression, multiple linear regression, multi-factor model of budget revenues.

Вступ. В умовах фінансової децентралізації, що призвела до передачі додаткової частини фінансових ресурсів на рівень місцевого самоврядування, необхідно шукати шляхи підвищення ефективності державної фінансової політики саме на місцевому рівні. При цьому слід враховувати як світовий досвід з вирішення організаційних, методологічних та практичних завдань з фінансового управління у сфері публічних фінансів, так і вітчизняні реалії у галузях податкового та бюджетного менеджменту на рівні місцевого самоврядування.

З метою виявлення існуючих тенденцій у величині та структурі місцевих фінансів у Україні та пошуку можливих шляхів підвищення ефективності функціонування системи управління місцевими фінансами доцільно застосувати методи системно-структурного, логічного, графічного аналізу та економіко-математичного моделювання (зокрема, метод лінійної регресії для часових та просторових рядів даних).

Постановка завдання. На початку ХХІ століття питання пошуку та обґрунтування напрямів підвищення ефективності функціонування місцевих фінансів з використанням економіко-математичних методів і моделей широко висвітлюється як у світових, так і вітчизняних виданнях, у наукових роботах і в дослідженнях провідних фахівців. Слід віддати належне доробку вітчизняних та іноземних науковців, які розглядають структуру доходів місцевих бюджетів із застосуванням методів економіко-математичного моделювання (М. Кін, П. Томсон, Х. Відаль, Т. Ліал, Х. Перес, Чуґунов І. Я., Волковський Є. І., Буряченко А. Є., Луніна І. О., Котіна Г. М., Степура М. М., Бережна Л. В., Снитюк О. І., Падалка В. М., Красноступ Н. І., Крапивка В. І. та ін. [1-9]). Водночас, динамічність економічних і соціальних факторів, які впливають на формування дохідної частини місцевих бюджетів, зумовлює необхідність у подальших дослідженнях у даній сфері.

Мета статті – дослідити основні чинники, що зумовлюють просторову структуру та часову динаміку обсягу доходів місцевих бюджетів, виділити та проаналізувати основні тенденції, що спричиняють зміну досліджуваних фінансових індикаторів, побудувати багатофакторну модель залежності доходів бюджету від інших економічних показників. Результати дослідження будуть використані в подальшій роботі автора в процесі вироблення конкретних пропозицій щодо напрямів підвищення ефективності використання публічних фінансових ресурсів.

Інформаційною базою досліджень у даній сфері виступають законодавчі та інші нормативно-правові акти з питань планування та виконання місцевих бюджетів, зокрема, Бюджетний кодекс України, Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні”, Закони України “Про державний бюджет” та звіти про їх виконання за досліджуваний період, нормативно-правові акти місцевого рівня [10-11]. Аналітичною основою для дослідження виступають статистичні матеріали Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, Державної служби статистики України, звітність місцевих органів самоврядування України [12-15]. Крім того, використовуються підручники та монографічні дослідження, наукові статті та інші досягнення сучасної науки у галузях публічних фінансів та економіко-математичного моделювання.

Результати. Для визначення ролі місцевих бюджетів у структурі Зведеного бюджету України проаналізуємо динаміку надходжень Державного та місцевих бюджетів в 2004-2017 рр. (рис. 1). та розмежування основних бюджетоформуючих податків в межах бюджетної системи і рівень трансфертної залежності (таблиця 1). Протягом досліджуваного періоду доходи Державного бюджету номінально зросли з 67 850 млрд грн. до 787 297 млрд грн., тобто в 11,6 разів. За цей же період надходження до місцевих бюджетів (тут і надалі будуть аналізуватися власні надходження місцевих бюджетів без урахування міжбюджетних трансфертів) зросли в 11,2 разів – з 20 449 млрд грн. до 229 491 млрд грн.

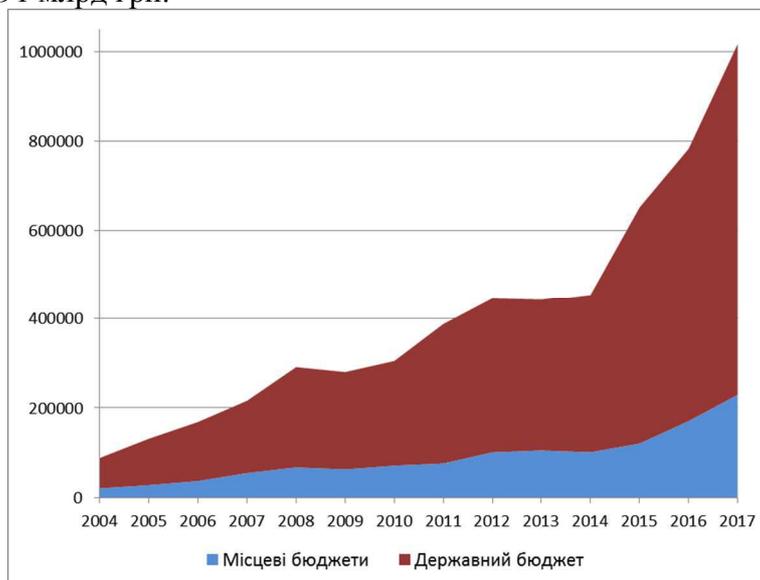

Рис. 1. Динаміка доходів Державного і місцевих бюджетів України в 2004-2017 рр., млн грн.

Fig.1. The dynamics of revenues of the State and local budgets of Ukraine in 2004-2017, UAH mln.

Джерело: складено авторами на основі [12-13].

Для порівняння, величина ВВП за вказаний період зросла в 7,05 разів, що свідчить про наявність тенденції щодо зростання рівня фіскальної централізації ВВП через бюджетну систему України.

Таблиця 1

Вертикальне розмежування фіскальних повноважень в межах бюджетної системи України (за роки незалежності)

Table 1

Vertical allocation of fiscal powers within the budget system of Ukraine (during the years of independence)

Показник	1991	2001	2011	2017
Розмежування між Державним та місцевими бюджетами України(питома вага в доходах місцевих бюджетів)				
Податок з доходів фізичних осіб (Прибутковий податок з громадян)	100,0	100,0	89,8	54,9
ПДВ	42,6	-	-	-
Податок на прибуток підприємств	49,6	25,6	0,6	11,0
Плата за землю (земельний податок)	100,0	100,0	100,0	-
Акцизний податок	-	10,2	2,7	12,2
Структура доходів місцевих бюджетів,%				
Міжбюджетні трансферти	25,7	29,0	52,3	59,1
Місцеві податки і збори	-	2,1	1,4	9,2
Податок з доходів фізичних осіб (Прибутковий податок з громадян)	21,1	35,1	29,8	18,7
ПДВ	19,2	-	-	-
Податок на прибуток підприємств	23,1	8,5	0,2	1,5
Плата за землю (земельний податок)	0,1	6,5	5,9	-
Акцизний податок	-	1,1	0,5	2,6

Джерело: складено автором на основі даних Міністерства фінансів України

Роль місцевих бюджетів у розподілі ВВП в 2004-2017 рр. має загальну тенденцію до зростання (рис. 2). Тимчасові відхилення в 2008-2011 рр. і в 2014-2015 рр. пов'язані з наслідками світової фінансової кризи 2008 року, яка болюче вразила регіони України, та з незаконною анексією Автономної Республіки Крим та міста Севастополь і початком військового конфлікту на Донбасі в 2014 році. Водночас, даний графік яскраво показує результати фіскальної децентралізації в 2016-2017 рр., коли роль місцевих бюджетів у перерозподілі національного багатства суттєво зросла та, отже, зросли і фінансові можливості органів місцевої влади.

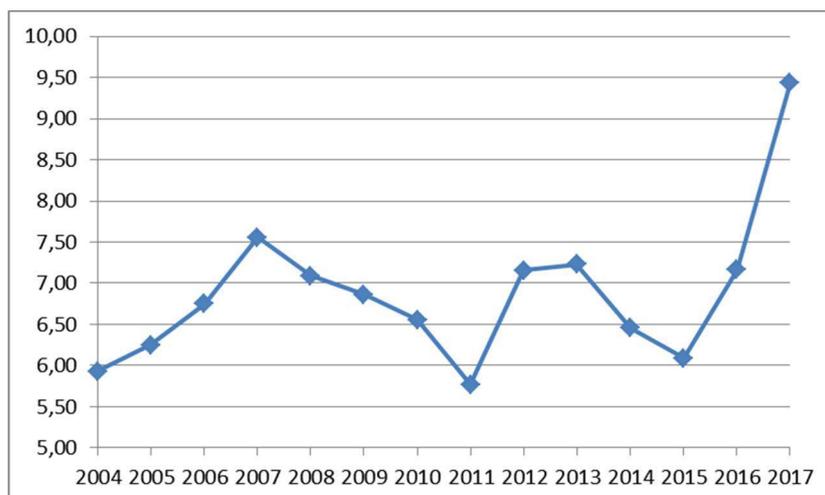

Рис. 2. Частка доходів місцевих бюджетів у ВВП України в 2004-2017 рр., %
Fig. 2. Share of local budget revenues in GDP of Ukraine in 2004-2017, %
Джерело: складено автором на основі [12-13].

Проаналізуємо залежність доходів місцевих бюджетів від часу і побудувавши вихідні часові ряди даних за 2004-2017 рр., ми одержали рівняння двохфакторної лінійної регресії:

$$Y = 12177,3 + 8941,87 * X_1 + 67175,49 * X_2, \text{ де}$$

Y – доходи місцевих бюджетів,

X_1 – Змінна часу (14 періодів 2004-2017 рр.),

X_2 – Фіктивна змінна для коригування ефекту змін в Податковому кодексі. Для періодів з 2004 по 2015 роки змінна приймає значення “0”, у 2016-2017 роках – “1”. Зміни щодо надання місцевим органам влади більших фінансових ресурсів для здійснення своїх повноважень (зокрема, збільшення частки загальнодержавних податків, що залишаються на місцевому рівні), вступили в дію з 2015 року, але враховуючи часовий лаг між законодавчими змінами і відображенням цих змін у реальних доходах бюджетів, фіктивна змінна приймає значення “1”, починаючи з 2016 року.

Як вже зазначалося, побудована модель дозволяє спрогнозувати очікувані доходи місцевих бюджетів в 2018 році (рис. 3). Втім, позитивний ефект від політики фіскальної децентралізації призвів до того, що вже у 2017 році номінальні доходи місцевих бюджетів перевищили прогнозне значення на 2018 рік, адже модель, передбачає щорічне зростання доходів бюджету на 8,9 млрд грн. (коефіцієнт a_1 в рівнянні регресії), водночас фактичні темпи приросту доходів в 2016-2017 рр. складають приблизно 50 млрд грн.

Рис. 3. Фактичні та розрахункові значення доходів місцевих бюджетів в 2004-2018 рр., млн грн.

Fig. 3. Actual and estimated values of revenues of local budgets in 2004-2018, UAH mln.

Джерело: складено автором на основі [12-13].

Але чи є ефект фіскальної децентралізації реальним? Політика децентралізації фінансових повноважень місцевого самоврядування в вітчизняній практиці активно розпочалась з 2014 року з впровадженням нормативних та організаційних змін в особливостях формування та розподілу бюджетних коштів органами місцевого самоврядування. За даними таблиці 2 спостерігається суперечлива тенденція збільшення питомої ваги доходів, яка акумулюється в доходах Державного бюджету

Таблиця 2

Коефіцієнт бюджетної централізації (децентралізації) в Україні (2007-2017 рр.)

Table 2

The coefficient of budgetary centralization (decentralization) in Ukraine (2007-2017)

Показник	Коефіцієнт централізації		Коефіцієнт децентралізації	
	доходи	видатки	доходи	видатки
2007	73,47	57,33	26,53	42,67
2008	75,2	58,98	24,8	41,02
2009	73,98	58,64	26,02	41,36
2010	74,4	59,77	25,6	40,23
2011	78,26	57,23	21,74	42,77
2012	77,74	54,63	22,26	45,37
2013	77,91	56,9	22,09	43,1
2014	77,83	57,27	22,17	42,73
2015	81,51	59,62	18,49	40,38
2016	78,68	58,57	21,42	41,43
2017	79,3	56,4	20,7	43,6

Джерело: складено авторами на основі [12].

Розглянемо регіональну структуру доходів місцевих бюджетів в 2017 році та оцінимо вплив на них основних соціально-економічних показників у сфері демографії, зайнятості, промисловості, капітальному розвитку, доходах населення у відповідних регіонах (таблиця 3).

Таблиця 3

Регіональна структура доходів місцевих бюджетів та інших показників економічного та соціального розвитку України в 2017 році

Table 3

Regional structure of local budgets revenues and other indicators of economic and social development of Ukraine in 2017

№	Регіон	Доходи місцевих бюджетів, млн грн.	Безробіття, %	Середня з/п, грн.	Обсяг промислової продукції, млн грн.	Капітальні інвестиції, млн грн.	Наявне населення, осіб
1	Вінницька	8 225,07	11,0	6 121	67 034,1	11 080,30	1 576,00
2	Волинська	4 726,04	12,6	5 849	27 101,9	6 521,70	1 036,98
3	Дніпропетровська	23 266,38	8,6	6 939	417 904,2	40 274,40	3 227,47
4	Донецька	11 944,87	15,0	7 764	258 684,7	15 644,70	4 209,37
5	Житомирська	5 695,83	11,3	5 836	37 152,3	6 926,90	1 236,63
6	Закарпатська	4 608,89	10,7	6 355	20 816,1	5 256,50	1 255,63
7	Запорізька	10 878,99	10,7	6 863	187 822,8	15 069,60	1 730,54
8	Івано-Франківська	5 070,91	8,9	6 074	47 317,6	8 972,60	1 375,98
9	Київська	13 762,47	6,4	7 188	94 319,1	31 019,90	1 738,60
10	Кіровоградська	4 902,61	12,7	5 792	25 468,4	6 689,50	954,59
11	Луганська	3 163,39	17,4	5 862	22 748,5	3 044,60	2 176,95
12	Львівська	13 309,96	7,6	6 391	81 891,3	22 330,50	2 513,45
13	Миколаївська	5 812,11	10,4	6 709	51 013,4	10 137,80	1 145,01
14	Одеська	15 998,65	7,3	6 542	53 395,8	20 022,70	2 373,74
15	Полтавська	9 359,40	12,1	6 551	158 927,6	15 125,20	1 412,49
16	Рівненська	4 621,00	12,7	6 013	34 382,1	5 713,70	1 160,65
17	Сумська	5 663,98	9,6	5 946	39 494,8	6 183,70	1 097,22
18	Тернопільська	3 622,90	11,8	5 554	19 479,9	6 538,50	1 052,50
19	Харківська	15 069,98	6,1	6 244	166 609,2	17 968,20	2 681,96
20	Херсонська	4 502,06	11,3	5 842	26 007,3	6 850,00	1 049,88
21	Хмельницька	5 822,29	8,9	5 938	37 689,4	10 139,10	1 276,68
22	Черкаська	6 329,47	10,2	6 042	57 846,9	7 462,30	1 222,16
23	Чернівецька	3 116,48	9,4	5 621	10 434,3	2 836,20	904,35
24	Чернігівська	5 016,64	11,7	5 636	28 439,2	6 829,40	1 018,20
25	м.Київ	35 000,60	7,1	11 135	172 786,5	124 174,70	2 888,83

Джерело: складено авторами на основі [12-14].

Як бачимо з таблиці 3, в середньому доходи бюджетів у регіонах України складають 9 179,6 млрд грн., причому найбільші доходи має бюджет міста Київ (35 млрд грн.), а на другому місці з суттєвим відставанням знаходиться бюджет

Дніпропетровської області (23,26 млрд грн.). Найменший рівень доходів бюджетів (3,1 млрд грн.) мають Чернівецька і Луганська області. Це можна пояснити малою площею і кількістю населення (для Чернівецької області) та військовим конфліктом на Донбасі (для Луганської області). Серед інших особливостей статистичної інформації можна відмітити розмір середньої заробітної плати у місті Київ, яка складає 11 135 грн. при середньому значенню по Україні 6 432 грн.

Розглянемо окремо перелік регіонів України, які мають найвищий рівень доходів бюджетів серед інших регіонів України. Для цього дослідимо структуру доходів місцевих бюджетів за регіонами України в 2017 році (рис. 4).

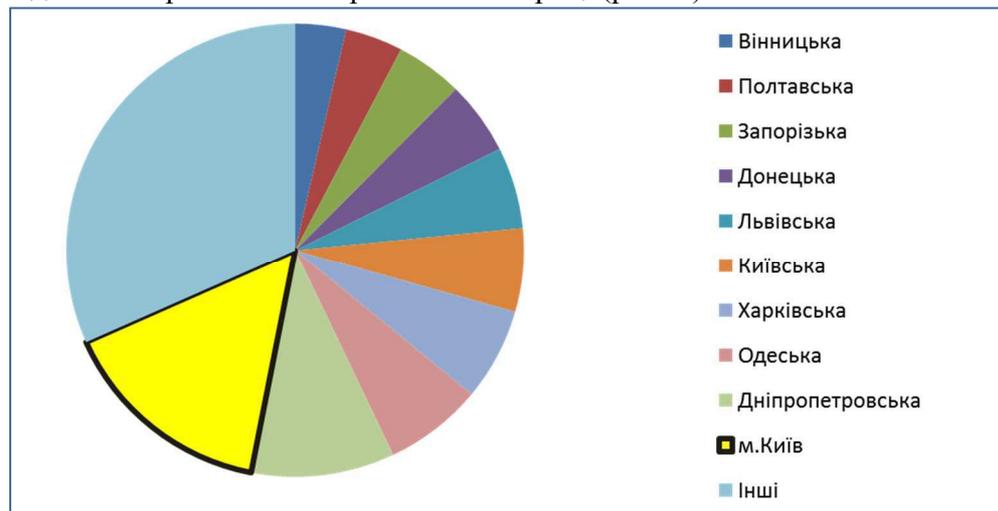

Рис. 4. Регіональна структура доходів місцевих бюджетів в 2017 році

Fig. 4. Regional structure of local budget revenues in 2017

Джерело: складено автором на основі [12-13].

Отже, частка доходів бюджету міста Київ у структурі загальних доходів місцевих бюджетів складає 13%, а у деякі періоди цей показник навіть перевищує 15%. У Дніпропетровській області акумулюється 10% доходів місцевих бюджетів України, в Одеській області цей показник складає 7%, в Харківській – 6,6%, в Київській та Львівській – 6%. Донецька, Запорізька, Полтавська та Вінницька області також мають частки доходів місцевих бюджетів, що перевищують 3% від загальних доходів місцевих бюджетів України. Наведені регіони є найбільш промислово розвинутими, мають велику кількість населення, потужну інфраструктуру та інвестиційний потенціал.

Розглядаючи структуру доходів бюджету міста Київ (рис. 5), слід відмітити, що у столиці зосереджено 45,7% від загального обсягу надходжень від податку на прибуток підприємств, що міститься в доходах усіх регіонів України. Це пояснюється тим, що вагома частка великих платників податків України мають юридичну реєстрацію саме в місті Київ. Проте велика кількість даних підприємств мають фактичні виробничі потужності в інших регіонах України. Це підтверджується статистикою щодо промислового виробництва окремих областей, наведеною в таблиці 1: частка Києва у загальному випуску продукції складає всього 8%, що набагато менше, ніж, наприклад, у Дніпропетровській та Донецькій областях (19,4% і 12,0% відповідно). Дана ситуація створює певні дисбаланси у територіальній структурі податкових надходжень до місцевих бюджетів в Україні і призводить до дефіциту фінансових ресурсів в регіонах, що мають значний економічний та бюджетний потенціал. Для вирішення даної

проблеми необхідно внести зміни до податкового законодавства в аспекті визначення територіальної належності суб'єктів оподаткування.

Показник	Місцеві, млн грн	Київ, млн грн	Частка, %
Податкові надходження	201005	29020,9	14,44
ПДФО	110653	14628,16	13,22
ППП	6485	2965,04	45,72
Акцизний податок	13156	1565	11,90
Місцеві податки	42261	9726	23,01
Неподаткові надходження	25969	935,79	3,60
Інші доходи	2517	1,81	0,07
Доходи без урахування трансфертів	229491	29958,5	13,05

Рис. 5. Роль окремих компонентів доходів бюджету м. Київ в загальній структурі місцевих бюджетів України в 2017 році

Fig. 5. The role of particular components of the budget revenues of Kyiv in the overall structure of local budgets of Ukraine in 2017

Джерело: складено автором на основі [12, 15].

Розглянемо вплив основних макроекономічних та соціальних показників в різних регіонах України (U – Безробіття, %; S – Середня заробітна плата, грн.; I – Обсяг промислового виробництва, млн грн.; C – капітальні інвестиції, млн грн.; P – наявне населення, осіб) на результуючу змінну Y – доходи місцевих бюджетів, млн грн. (рис. 6).

Розглядаючи вплив рівня безробіття на доходи бюджетів регіонів, ми побудували рівняння парної лінійної регресії:

$Y = 24731,561 - 1486,8 * U$, де Y – доходи місцевих бюджетів, млн грн.; U – безробіття, %.

Негативне значення коефіцієнту a_1 показує обернену залежність між величиною безробіття та доходами місцевих бюджетів: зі зростанням рівня безробіття на 1% рівень доходів зростає на 1 486 млн грн., що є логічним з економічної точки зору: у регіонах з високим рівнем безробіття нижча частка працюючого населення і, отже, нижчі податкові надходження з податку на доходи фізичних осіб, який є одним із найвагоміших у податковій системі України. Аналізуючи розподіл регіонів України за рівнем безробіття та доходами місцевих бюджетів в 2017 році можна побачити значне відхилення низки регіонів (точок) від рівняння регресії (червоної лінії), що характеризує нерівномірність та неоднозначність впливу безробіття на доходи місцевих бюджетів в різних регіонах України.

Аналізуючи вплив рівня середньої заробітної плати на доходи бюджетів регіонів, ми побудували рівняння парної лінійної регресії:

$Y = -27411,871 + 5,689 * S$, де Y – доходи місцевих бюджетів, млн грн.; S – середня заробітна плата, грн.

Додатне значення коефіцієнту a_1 показує пряму залежність між величиною середньої заробітної плати та доходами місцевих бюджетів: зі зростанням рівня оплати праці на 1 грн рівень доходів зростає на 5,689 млн грн., що є логічним з економічної точки зору: у регіонах з високим офіційним рівнем оплати праці вищі надходження з податку на доходи фізичних осіб, який є одним із основних бюджетоформуючих у доходах місцевих бюджетів України. Досліджуючи розподіл регіонів України за рівнем середньої заробітної плати та доходами місцевих бюджетів в 2017 році можна відмітити наближеність переважної більшості регіонів (точок) до рівняння регресії (червоної лінії), що свідчить про точність побудованого рівняння.

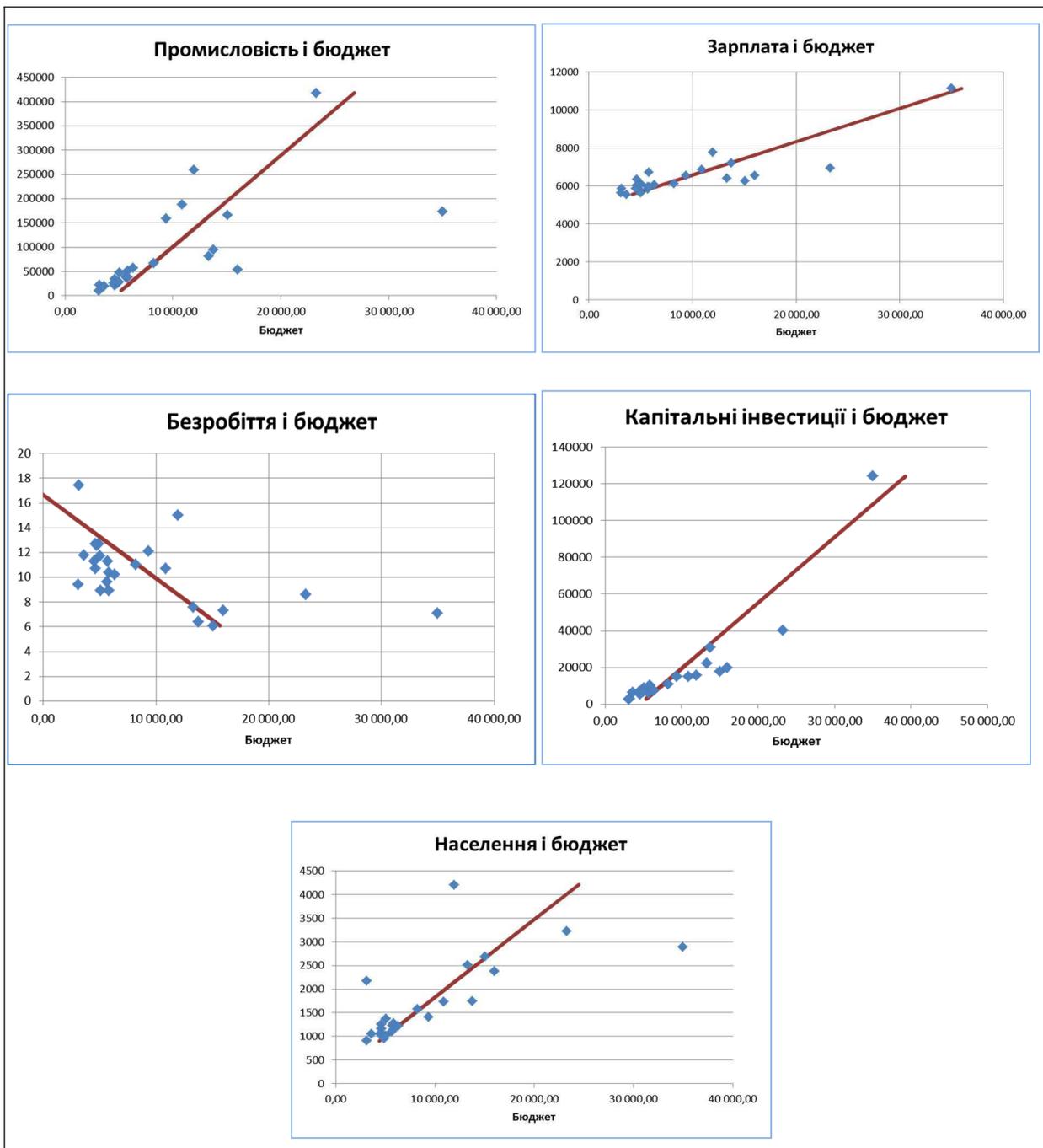

Рис. 6. Розподіл регіонів України за макроекономічними та соціальними індикаторами розвитку та їх вплив на доходи місцевих бюджетів в 2017 році

Fig. 6. Distribution of regions of Ukraine by macroeconomic and social development indicators and their impact on local budget revenues in 2017

Джерело: складено авторами на основі [12-15]

Досліджуючи вплив обсягу промислового виробництва на доходи бюджетів регіонів, ми побудували рівняння парної лінійної регресії:

$Y = 4623,687 + 0,053 \cdot I$, де Y – доходи місцевих бюджетів, млн грн.; I – обсяг промислового виробництва, млн грн..

Додатне значення коефіцієнту a_1 показує пряму залежність між обсягом промислового виробництва та доходами місцевих бюджетів: зі зростанням промислового виробництва на 1 млн грн. рівень доходів зростає на 53 тис грн., що є

логічним з економічної точки зору: у регіонах з високим обсягом промислового виробництва податковий потенціал більший. Розглядаючи вплив величини капітальних інвестицій на доходи бюджетів регіонів, ми побудували рівняння парної лінійної регресії:

$Y=4568,177+0,279*I$, де Y – доходи місцевих бюджетів, млн грн.; I – капітальні інвестиції, млн грн.

Додатне значення коефіцієнту a_1 показує пряму залежність між показниками: зі зростанням рівня капітальних інвестицій на 1 млн грн. рівень доходів зростає на 279 тис грн. Високий рівень капітальних інвестицій свідчить про високий рівень економічного розвитку та фінансової стабільності регіону, зокрема, про високі прибутки, які можна направити не лише на поточні видатки, а і на капітальні інвестиції (будівництво, реконструкцію тощо). Високі прибутки та фінансова стабільність гарантують високі надходження до місцевих бюджетів.

Розглядаючи вплив кількості населення на доходи бюджетів регіонів, ми побудували рівняння парної лінійної регресії:

$Y=-1106,959+6,077*P$, де Y – доходи місцевих бюджетів, млн грн.; P – наявне населення, тис осіб.

Позитивне значення коефіцієнту a_1 показує пряму залежність між кількістю населення та доходами місцевих бюджетів: зі зростанням кількості населення на 1 тис осіб рівень доходів зростає на 6 млн грн., що є логічним з економічної точки зору: у регіонах з більшою кількістю населення вища податкова база податку на доходи фізичних осіб, який є одним із найвагоміших у податковій системі України. Розподіл регіонів України за кількістю населення та доходами місцевих бюджетів в 2017 році свідчить про відхилення від рівняння регресії точок, що позначають Донецьку та Луганську області (це пояснюється збройним конфліктом на Донбасі, що обмежує бюджетний потенціал регіонів) та місто Київ (причина у високих доходах населення і значному бюджетному потенціалі столиці).

Проаналізувавши частковий вплив окремих показників соціально-економічного розвитку на рівень доходів місцевих бюджетів, побудуємо модель 4-х факторної множинної лінійної регресії. У якості результуючої змінної Y виступають доходи місцевих бюджетів, факторними змінними є: S – Середня заробітна плата, грн, I – Обсяг промислового виробництва, млн грн, C – Капітальні інвестиції, млн грн, P – Наявне населення, осіб. Одержані параметри моделі регресії математично підтверджують, що відмінності в доходах бюджетів між різними регіонами України на 95% зумовлюються відмінностями у основних макроекономічних та соціальних показниках розвитку, зокрема: середній заробітній платі, обсягах промислового виробництва, величині капітальних інвестицій та кількості населення поміж регіонами України. Таким чином, ми виявили вплив основних соціально-економічних чинників, які пояснюють географічну структуру доходів місцевих бюджетів України.

Висновки. Отже, у даній статті було досліджено основні чинники, що зумовлюють територіальну структуру та зміну в часі величини доходів місцевих бюджетів. За допомогою застосування методів системно-структурного, логічного, графічного аналізу було виділено та проаналізовано основні тенденції, що спричиняють розподіл і динаміку доходів місцевих бюджетів в Україні. Було побудовано багатофакторну модель лінійної регресії, яка показує рівень залежності доходів бюджетів від інших економічних показників (кількості населення, обсягу промислового виробництва, величини капітальних інвестицій та рівня заробітної плати). Було виявлено, що вказані фактори на 95% визначають відмінність у доходах місцевих бюджетів між регіонами України. Аналітичні підсумки проведеного дослідження стануть важливою базою для обґрунтування впливу диспропорцій

соціально-економічного розвитку різних регіонів України на формування доходів місцевих бюджетів

1. Keene M. and Thomson P. Analysis of lax revenue forecast errors // New Zealand Treasury working paper. – 2007. – № 2.
2. Lea T. Fiscal Forecasting: Lessons from the Literature and Challenges / Lea T., Perez J., Tujula M., Vidal J. // ECB Working Paper Series. – 2007. – №843.
3. Бережна Л.В. Економіко-математичні методи та моделі в фінансах / Бережна Л.В., Снитюк О.І. – К. : Кондор, 2009. – 301 с.
4. Буряченко А. Є. Фінансовий потенціал регіонального розвитку : монографія / А. Є. Буряченко. – К. : КНЕУ, 2013. – 342 с.
5. Волковський Є. І. Бюджетний потенціал та потенціал бюджету території: методичні аспекти / Є. І. Волковський, Г. М. Котіна, М. М. Степура // Проблеми економіки. – 2014. – № 4. – С. 357-362. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2014_4_49
6. Волковський Є. І. Базисна складова бюджетного потенціалу столичного міста / Є. І. Волковський, Г. М. Котіна, М. М. Степура // Бізнес Інформ. – 2014. – № 12. – С. 421-429. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2014_12_63
7. Луніна І.О. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів / [І. О. Луніна, О. П. Кириленко, А. В. Лучка та ін.] ; за ред. І. О. Луніної ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – К. : Ін-т екон. та прогнозув., 2010. – 320 с.
8. Падалка В.М. Економетричне прогнозування бюджетних надходжень / В.М. Падалка, Н.І. Красноступ, В.І. Крапивка // Фінанси України. – 2002. – №10. – С. 89—98.
9. Чугунов І. Я. Бюджетний механізм регулювання економічного розвитку / І. Я. Чугунов. – К. : НІОС, 2003. – 488 с.
10. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу :: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
11. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
12. Офіційний веб-портал Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>
13. Веб-портал бюджетної статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cost.ua/budget/revenue/>
14. Офіційний веб-портал Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>
15. Офіційний веб-портал Київської місцевої державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://kyivcity.gov.ua/>

References

1. Keene, M. and P. Thomson. “Analysis of lax revenue forecast errors.” *New Zealand Treasury working paper*, no.2, 2007.
2. Lea, T., Perez, J., Tujula, M., and J. Vidal. “Fiscal Forecasting: Lessons from the Literature and Challenges.” *ECB Working Paper Series*, no. 843, 2007.
3. Berezhna, L.V., and O.I. Snytyuk. *Economic and mathematical methods and models in finances*, Kondor, 2009.
4. Buryachenko, A. Ye. *Financial potential of the regional development*, KNEU, 2013.
5. Volkovskiy, YE. I., Kotina, H. M., and M. M. Stepura. “Budget potential and potential of the territory budget: methodical aspects.” *Problemy ekonomiky*, no.4, 2014. Vernadsky Natinal library of Ukraine, nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2014_4_49. Accessed 11 Mar. 2018
6. Volkovskiy, Y. I., Kotina, H. M., and M. M. Stepura. “The basic component of the budget potential of the metropolitan city.” *Biznes Inform*, no. 12, 2014, pp. 421-429. Vernadsky Natinal library of Ukraine, nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2014_12_63. Accessed 11 Mar. 2018
7. Lunina, I.O. , Kyrylenko, O. P., and A. V. Luchka. *Diversification of local budget revenues*, In-t ekon. ta prohnouzuv., 2010.
8. Padalka, V.M., Krasnostup, N.I., and V.I. Krapyvka. “Econometric forecasting of budget revenues.” *Finansy Ukrayiny*, no. 10,2002, pp. 89–98.
9. Chuhunov, I. Ya. *Budget mechanism for regulation of economic development*. NIOS, 2003.
10. Budget Code of Ukraine. The Verkhovna Rada of Ukraine, zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17. Accessed 11 Mar. 2018.
11. The Law of Ukraine “On Local Self-Government in Ukraine”. The Verkhovna Rada of Ukraine, zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80. Accessed 11 Mar. 2018.

12. Ofitsiynyy veb-portal Derzhavnoyi kaznacheyskoyi sluzhby Ukrainy, www.treasury.gov.ua/main/uk/index. Accessed 11 Mar. 2018.
13. Veb-portal byudzhetnoyi statystyky Ukrainy, <http://cost.ua/budget/revenue/>. Accessed 11 Mar. 2018.
14. Ofitsiynyy veb-portal Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrainy, ukrstat.gov.ua/. Accessed 11 Mar. 2018.
15. Ofitsiynyy veb-portal Kyivskoyi miskoyi derzhavnoyi administratsiyi, kyivcity.gov.ua/. Accessed 11 Mar. 2018.

Рецензенти:

Буряченко А.Є. – д.е.н., професор, професор кафедри фінансів ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”;

Мельник В.М. – д.е.н., професор, професор кафедри фінансів ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”

УДК 330.322

ББК 65.26

Нагорняк Г.С.

**ТРУДОВІ ЧИННИКИ ЯК СКЛАДОВІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ВІТЧИЗНЯНИХ
МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ У РЕГІОНАЛЬНОМУ
РОЗРІЗІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ**

Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра менеджменту інноваційної
діяльності та підприємництва,
вул. Микулинецька, 46, м. Тернопіль,
46000, Україна,
тел.: 380964315467,
e-mail: Galinka2005_08@ukr.net

Анотація. Стаття спрямована на дослідження ролі трудових чинників як важливих складових забезпечення інтелектуального капіталу вітчизняних машинобудівних підприємств у регіональному розрізі, визначено проблеми та шляхи вирішення даної проблеми. В умовах сучасної інформаційної економіки однією з наймогутніших рушійних сил розвитку цивілізації є творча діяльність людини. Від обсягу накопичених суспільством знань та ефективності використання інтелектуальних ресурсів нації залежать ефективність економіки, науково-технічний рівень виробництва, соціально-економічний прогрес.

Загальна тенденція розвитку інноваційних економік, що знаходяться під впливом інформаційної революції, характеризується новим співвідношенням між людським і фізичним капіталом, за яким людський капітал стає пріоритетом в економічному розвитку. Такий елемент інтелектуального капіталу, як людський капітал, може стати конкурентною перевагою країни у цілому, відповідно впливаючи і на окремі підприємства. Особливу роль відіграє людський капітал, впливаючи на розвиток інновацій (поряд з технологіями та капіталом). Розвиток людського капіталу відбувається через адекватне навчання, тренінги, мотивацію у школах, університетах, компаніях, суспільстві, державі. Отже, розвиток інтелектуального капіталу на машинобудівних підприємствах спроможний підвищити їх конкурентоспроможність, дозволяючи знаходити нові можливості для завоювання ринку. Посилення ролі інтелектуальних ресурсів у розвитку конкурентоспроможності підприємств машинобудування в економіці знань привело до того, що змінилися умови та способи створення доданої вартості: знання, навички людських ресурсів (людський капітал), організаційні та управлінські здібності підприємства, його компетенції (структурний капітал) перетворилися в основні фактори створення нової вартості та фактично синтезували появу інтелектуального капіталу, який